

CRUSAFONT, SABADELL I L'ESTUDI DELS FÒSSILS

EMILIANO AGUIRRE

«No estamos solos»
MIQUEL CRUSAFONT,
Evolución y Ascensión

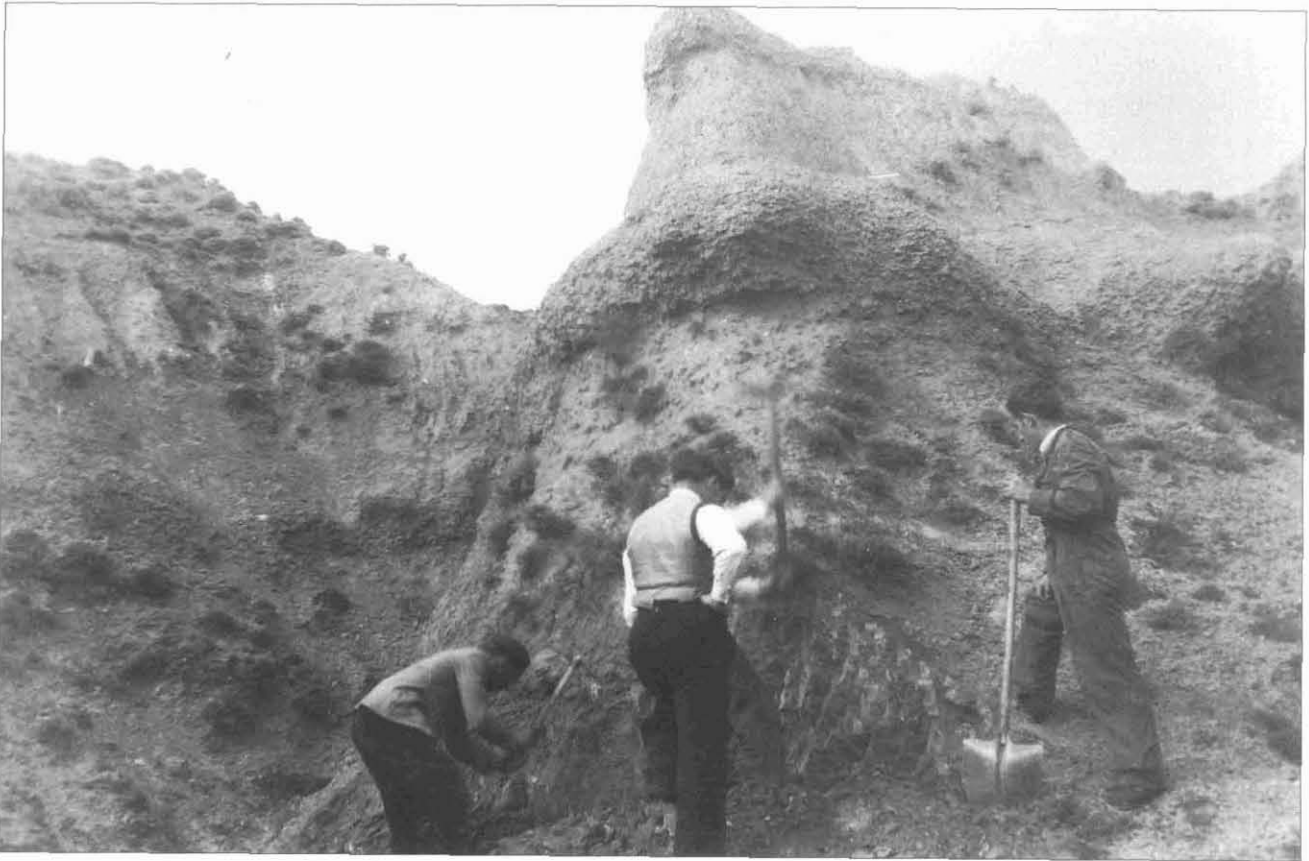
La vida i l'obra de Miquel Crusafont Pairó són tan inseparables de la història recent de la ciència i de la ciència espanyola com de la història de Sabadell i de la seva atmosfera cultural. N'estic tan convençut, d'això, que no veig com es podrien dissociar Miquel Crusafont, Sabadell i el progrés en el coneixement científic sobre la vida i l'evolució. I tampoc no n'hi ha prou d'afirmar això, ja que no es tracta d'una obra personal desplegada en unes coordenades locals i en unes dècades passades que només es presenten en el record, ja que la vida i l'obra de Miquel Crusafont varen ser compromeses i comprometedores. Sabadell va comprometre Crusafont en la tasca científica, Crusafont s'hi va comprometre a fons compromentent alhora Sabadell, la seva ciutat, i els seus deixebles en una obra, en un edifici científic que resta, inacabat.

Després, la llum del coneixement científic, depurada de les ombres i els tempteigs inevitables en la recerca, roman no només a Sabadell, sinó a la resta d'Espanya i a tot el món. De manera que tots els qui tenim alguna cosa, hem rebut alguna cosa de Crusafont, o alguna cosa de Sabadell estem compromesos en la tasca de crear i difondre el coneixement científic sobre la vida, el seu desenvolupament històric en la immensa diversitat de formes i sistemes sobre aquest planeta i la seva passió

de futur. És això el que apassionà Crusafont i va estremir la seva ciutat de Sabadell.

El primer focus d'aquesta passió de Miquel Crusafont pels misteris de la vida van ser els fòssils. Encara estudiant de batxillerat, es deixava amarrar per l'afecció a la naturalesa que li transmetien els seus mestres escolapis, el P. Rimblas i el P. Baburés, i els seus amics i companys del Centre Excursionista de Sabadell (CES). L'apassionaven les qüestions de Geologia i Arqueologia prehistòrica, participà amb Ramon Arquer i Costajussà, del CES, en el descobriment de l'important jaciment paleontològic de Can Llobateres, i l'any següent pronuncià la primera conferència al Centre Excursionista de Sabadell. Aleshores tenia 17 anys.

Crusafont comença aviat els estudis de Farmàcia, es relaciona a Barcelona amb la Institució Catalana d'Història Natural i coneix l'aleshores ja veterà paleontòleg Mossèn R. Bataller i Josep F. de Villalta. L'estudiant Miquel Crusafont és atret fortament per la literatura i molt dotat per expressar les seves inquietuds; amb 20 anys a penes, col·labora en el *Diari de Sabadell* i molt aviat també en *La Publicitat*, on coneix Carles Sentís. No tan sols s'entusiasma amb les restes de mastodont recuperades, en unes obres, del subsòl d'un carrer de Saba-

FOTOGRAFIA 1. *Excavacions paleontològiques a Palència, 1940-45.* (Arxiu M. Crusafont. Diputació de Barcelona).

dell, que es podien contemplar al Museu de la Ciutat, a l'històric casal del carrer de Sant Antoni, sinó que participa en el descobriment d'un rinoce-
ront i un dinoteri fòssils a Sant Quirze de Gallin-
ners, i en la corresponent publicació científica.

Els fòssils! I ens preguntem què són els fòssils, quin atractiu tenen i on ens poden portar. Sabem que els fòssils són restes de parts mineralitzades –a vegades, vestigis de les seves funcions– d'organismes que van viure en eres del passat. La majoria són espècies extingides, que mai ningú no ha vist senceres i vives. Entre les qualitats i els atractius dels fòssils –a més de les incògnites derivades de la seva extinció– hi ha la raresa, les formes que sempre semblen estranyes, normalment estètiques i sovint singularment belles, en ser normalment –sobretot els esquelets de mamífers– fragmentaris i necessitats de reconstitució.

Per tot això, els fòssils poden proporcionar satisfaccions singulars de realització personal huma-

na als seus afeccionats, a més d'aquest indubtable valor com a objectes de col·lecció; em refereixo al plaer de la troballa, ja que el descobriment d'un fòssil sempre té molt d'èxit en diverses dimensions, i en particular la de constituir una font de coneixement científic. Això ho sabia i ho va experimentar Crusafont des de l'adolescència, ho va viure fins al final i va ser capaç de comunicar-ho amb tot l'entusiasme.

Els fòssils són una font de coneixement científic perquè constitueixen un «registre» comparable al que es compon de documents d'un arxiu, i al de ruïnes, monuments i objectes de civilitzacions passades. Com a vestigis reals d'éssers del passat i com a emprems de processos en temps pretèrits, els fòssils són ara parts d'un fons o fonts documentals de la història de la vida a la Terra –una història de tres mil milions d'anys (calculeu-ho, 3.000.000 de mil·lennis...). Examinant-los, s'investiga la biodiversitat, la successió de formes de vida, de situacions geogràfiques, d'ambients i crisis ecològiques.

Com que la producció i el canvi en les formes de vida és irreversible, els diferents tipus de fòssils s'han anat succeint marcant èpoques i han servit des de fa més de dos segles per a determinar l'edat de cada roca o formació rociosa, com també els processos que les alteren, afaïçonem el paisatge i constitueixen interaccions entre les esferes superficials del planeta –hidrosfera, litosfera, atmosfera i per tautologia la biosfera– això és el que estudia la Tafonomia. Constitueixen també traçadors de parentius entre els diversos gèneres d'organismes, és a dir, de la seva filogènia, i són una ajuda i un contrast indispensables per a construir teories i models evolutius, que particularment il·luminen el coneixement profund i real de l'ésser humà.

Crusafont va descobrir i va gaudir de tot això molt aviat, perquè mai no va ser un simple col·leccionista, sinó un científic i un investigador, com ja he dit. Tanmateix, les seves ocupacions prioritàries eren primer l'estudi i després l'exercici de la farmàcia: l'estudi dels fòssils no deixava de ser una brillant afeció que compartia el temps restant amb l'exercici literari. Els uns i els altres varen ser interromputs per la guerra civil.

Com les personalitats realment grans i valuoses, Crusafont va superar bé els traumes de la guerra civil –que per a ell i la seva família varen ser certament durs–; el 1940 va tornar als descobriments de fòssils amb el CES i els col·laboradors del Museu de la Ciutat de Sabadell, entre ells Joan Andrés, que compatibilitzava amb l'exercici professional de la farmàcia i l'anàlisi clínica, i és part important en la Secció de Paleontologia del Museu, sobre la qual va publicar el 1935 un article en una revista de la Sociedad Española de Historia Natural, gràcies a la qual inaugura una Sala de Paleontologia al Museu l'any 1941. Un d'aquests anys, el seu amic Ramon Arquer li diu que, ja que té tanta afició pels fòssils, per què no s'hi dedica més plenament. I Miquel Crusafont va a la Universitat a matricular-se i comença una nova carrera, la de Ciències Naturals, de la qual obtindrà el títol de llicenciat el 1948.

En aquests anys dels nous estudis universitaris, Crusafont no deixa d'explorar la depressió del Vallès-Penedès, troba nous jaciments de mamífers fòssils i estén la recerca a la conca de Calataiud i les fosses de Terol, i a la conca de Madrid, on visita

nous jaciments i en descobreix d'altres, en companyia dels professors Francisco Hernández-Pacheco i Bermudo Meléndez, també de Leo Imperatori. La veritat és que algun professor de la Universitat de Barcelona va intentar desanimar-lo de continuar la carrera, de cap manera traumatitzant, però la fermesa i la claredat de Crusafont en la vocació paleontològica i la seva decisió estaven clarament molt per damunt de qualsevol mesquinesa, i això li va servir per a contactar amb les personalitats i les institucions de Madrid interessades en els seus estudis i descobriments. Així va començar a col·laborar eficaçment en treballs de la Universitat Complutense, del Consell Superior d'Investigacions Científiques, de l'Instituto Geológico y Minero de España. Però ja en aquells anys, el 1946, surt per primera vegada a estudiar fòssils a centres d'altres països. En realitat, ja el consideren més que un bon estudiant: aquest mateix any comença a publicar una sèrie d'articles en una revista científica especialitzada de França, i a partir d'aquí col·laborarà en treballs i estudis del Museu i la Universitat de París, de Lió, de Helsinki, d'Utrecht, de Basilea, de Mainz, de Montpeller.

El 1952 va obtenir el grau de doctor, amb la tesi, certament brillant, sobre els giràfids fòssils d'Espanya. Va aconseguir el Premi Extraordinari i un homenatge de la Fundació Bosch i Cardellach i del Museu.

Certament, Crusafont no era amic d'aquests comitès que es reuneixen periòdicament per arribar sobretot a "l'acord de tornar-se a reunir una altra vegada", però sí que va contribuir amb comissions i grups internacionals animadors eficaços d'investigació ben orientada. A meitat de la dècada dels 50, la Unió Internacional de Ciències Geològiques (IUGS) va decidir impulsar la Comissió Internacional d'Estratigrafia a l'empresa de revisar la classificació i els termes estratigràfics, amb l'objecte d'aconseguir un llenguatge comú i una entesa unívoca de les divisions de l'escala estratigràfica. Amb aquest propòsit es va recomanar crear comitès, primer regionals, que revisessin i redefinissin els termes actuals en un per a les diferents eres i suberes, abans de revalidar-los per a ús global. Un dels primers a crear-se va ser el Comitè Regional d'Estratigrafia del Neogen Mediterrani (RCMNS), amb el lideratge del professor francès

Jean Roger. Crusafont s'hi va avançar organitzant i desplegant, a Sabadell i amb excursions a diverses conques peninsulars, la 1a. Reunió Internacional del Neogen, va participar en les reunions prèvies a la constitució del Comitè i va ser un dels promotors del primer simposi, celebrat a Viena el 1958. Després organitzà i presidí el II Simposi del RCMNS, amb doble seu, a l'eix Sabadell-Madrid, el 1962. La col·laboració institucional de Crusafont amb el Consejo Superior de Investigaciones Científicas es consagra el 1955, amb la creació al Museu de Sabadell d'una Secció de Paleobiologia adscrita a l'Institut Lucas Mallada de la divisió de Ciències del CSIC.

Crusafont ja havia reunit deixebles —entre els quals em varen precedir Jaume Truyols i Jaime de Porta—, veritablement havia creat escola. Però l'espai de la seva tasca, la seva dedicació i la seva responsabilitat científiques va adquirir una nova dimensió quan fou nomenat Catedràtic de Paleontologia de la Universitat d'Oviedo el 1960. Al cap de tres anys va venir a exercir la càtedra de la mateixa disciplina a la Universitat de Barcelona. Aquí va comptar per a l'equip departamental amb Jaime de Porta com a professor agregat i Juana Maria Golpe com a adjunt, els ajudants S. Reguant, Núria Solé i E. de Renzi, i Assumpció Planas com a Secretària del Departament. A més de les tesis doctorals que va dirigir de paleontòlegs espanyols, Crusafont va tenir una part principal en la codirecció de diversos treballs de tesis de paleontòlegs d'altres països que versaven sobre mamífers fòssils d'Espanya, entre ells P. Sondaar, T. Freudenthal, H. de Bruijn, de la Universitat d'Utrecht, E. Heintz, de la de París, L. Thaler, de la de Montpeller, A. Forsten, de la de Helsinki, i P. Pirlot, de Brussel·les.

Les contribucions a la construcció de la ciència no tenen efecte, no compten, si no és que es publiquen, ja sigui com a llibres o com a articles en revistes científiques especialitzades, com ara actes de congressos o debats en altres formes impreses. Miquel Crusafont és autor de mig miler de publicacions, la majoria en aquests tipus d'edicions científiques, força com a obres d'extensió o alta divulgació científica i alguns llibres en el gènere d'assaig. La mitjana resultant és de 10 treballs publicats, curts o llibres sencers per any: una xifra

que fa esgarrifar i que dobla de sobres el que es considera un bon rendiment d'un científic. Però a més a més —i això defineix una altra dimensió que Miquel Crusafont va obrir per a la ciència espanyola— va ser pràcticament el primer paleontòleg espanyol, o un dels primers, que publicava habitualment articles científics a revistes prestigioses d'altres països, i que eren citats en obres i bibliografies escrites en altres idiomes. Això en realitat era raríssim en altres dominis del saber perquè ja és prou coneguda i proverbial l'absència quasi general de contribucions d'espanyols a la construcció de les ciències modernes. Els seus deixebles l'hem seguit, i avui és generalment reconeguda la contribució espanyola i hi ha diversos noms d'autors espanyols que apareixen citats en obres, sobretot de paleontologia de mamífers; però va ser Crusafont el que va obrir les portes i va fer els passos que assenyalaven el camí.

Òbviament, significaria molt poc l'elevat nombre de publicacions si el contingut fos trivial; però Crusafont va col·locar pedres a l'edifici científic allà on no n'hi havia, veritables fonaments i dovelles sobre els quals uns altres han pogut continuar edificant. Més que de simples publicacions, cal parlar de veritables contribucions al progrés del saber científic, algunes a sectors d'especial sensibilitat per al coneixement profund de la vida i del saber humà.

Una indubtable aportació a les ciències de la vida, d'ordre quantitatiu si es vol, és la creació o autoria de noves espècies. És autor d'una nova espècie el qui descriu per primera vegada un ésser orgànic, diagnostica les característiques diferencials que permeten identificar-lo entre els més semblants i li dóna un nom. Crusafont és autor —o coautor— de força més de 50 espècies noves, de dues dotzenes llargues de gèneres i algunes subfamílies de mamífers fòssils. Ser autor de taxons nous superiors a l'espècie ja no és el resultat d'una labor quasi-addicional, ja que suposa un estudi de revisió d'un nombre d'espècies i una anàlisi d'afinitats constitutives i adaptatives per determinar els trets decisius en la diversificació del grup i la seva jerarquia. Cal també ressenyar que Crusafont en les seves publicacions, firmant sol o amb altres, dóna a conèixer per primera vegada un nombre de jaciments, amb mamífers fòssils a Catalunya, que

FOTOGRAFIA 2. L'«obrer de camp» Narciso Sánchez, un dels col·laboradors més importants de M. Crusafont, treballant al jaciment del Torrent de les Figulines, a Terrassa, el 1970. (Arxiu M. Crusafont. Diputació de Barcelona).

dobla o triplica el de 20 que es coneixien abans de 1940, i fa altre tant amb els trenta que es coneixien de la resta d'Espanya. Amb ell i gràcies a ell es coneixen llocs amb fòssils de primats hominoides al Miocè del Vallès, i un bon nombre de jaciments de pro-simis a l'Eocè del Pre-pirineu aragonès i català –un grup de fòssils molt interessants, fins aleshores desconegut a Espanya. No ho han reconegut encara altres científics i no ha passat a la Taxonomia oficial de Vertebrats, però és un gran encert en la visió de les grans trajectòries evolutives d'aquest tipus d'animals distingir, com va fer Crusafont, i separar de la classe Rèptils aquells vertebrats, avui extingits, que comencen a caminar aixecats de terra en arribar els primers símptomes d'una glaciació i forta continentalització al final

del Carbonífer, i que ell proposa anomenar «*Ambulatilia*» (ambulàtils o caminadors, per oposició a reptadors): entre ells sorgiran al Triàsic els antecessors de tots els Mamífers.

En el domini de l'Estratigrafia, o classificació de les formacions rocoses sedimentàries per la seva successió cronològica en una escala de temps geològics relatius, Crusafont hi va contribuir rectificant i introduint una sèrie de termes en el Mapa Geològic Nacional d'Espanya, a escala 1:50.000. També reconeixent per primera vegada a Espanya unitats com l'Aquitanià i el Burdigalià en medis continentals. La seva contribució de més entitat en aquesta disciplina va ser la definició i la introducció dels termes Vallesià –pel Vallès–, ja el 1948, i el Turolí, com a divisions de l'escala continental del Neogen superior (entre prop d'11 i prop de 5 milions d'anys). Avui es fan servir aquests termes com als més clars i més ben definits, en treballs de tots els continents. I a més, han estat ajuntats tots dos sota el terme de Catalanià com a divisió major, a continuació de l'Aragonià, per deixebles seus, i s'apliquen normalment a tot Europa.

Pel que fa al mètode en Paleontologia, i en Ciències de la Vida en general, Crusafont, amb l'aleshores deixeble seu Truyols, va ser precursor de tot un camp disciplinari que es desenrotllarà a partir dels últims anys seixanta i, sobretot, a la dècada passada: la Morfometria. Consisteix en l'aplicació de l'anàlisi estadística a la Biometria i a la Morfologia comparada però atenent principalment i directament a la definició de parts orgàniques, precisament a la quantificació de la seva eficàcia funcional restringida. Crusafont i Truyols publiquen els primers treballs sobre morfometria de l'aparell mastegador dels Carnívors, en què busquen criteris per traçar l'evolució d'aquest grup i trobar una classificació certament natural, o real, ja el 1953 amb «Un ensayo goniométrico sobre la carnífera inferior de los Fisípedos», (*Estudios Geológicos*, (Madrid), vol. 18, al qual segueixen altres també firmats per tots dos, un en anglès a la revista *Evolution*, v. 10, núm. 3, 1956) i un altre de més ampli, doble, «Estudios masterométricos en la evolución de los fisípedos», al *Boletín del Instituto Geológico y Minero de España* (Madrid), v. 68, 1957. Els nostres autors respondran una contesta de George Gaylord Simpson amb un article, «Mas-

terometry and Evolution, again», altre cop a *Evolution*, v. 20, 1966. En aquells 10 anys només es feia bioestadística aplicada a la paleontologia a Helsinki, a Harvard i a Sabadell, i es començava a fer també a Madrid. Sens dubte fou per això que en una conferència que vaig donar a la Universitat de Harvard, convidat per Simpson, aquest a la introducció em va presentar com a membre de l'«escola espanyola de paleontòlegs, capitanejada per Crusafont, que aportava idees noves en matèria d'evolució».

Certament, la teoria general de l'evolució és un domini que constantment preocupa Crusafont, subjacent, podríem dir, a tota la seva tasca intel·lectual i, fins i tot, emocional, i al qual també contribueix amb noves idees —com deia Simpson— i amb nous models. Així, discuteix o busca noves formulacions per a les teories vitalistes o ortogenètiques, ja en un assaig sobre «Concepciones cosmovitalistas del Evolucionismo», publicat pel Museu de la Ciutat de Sabadell el 1947, i sobre l'ortogènesi i enfocaments semblants en el llibre «Evolución y Ascensión», de Taurus, Madrid, 1960. El 1964 busca aplicar a la problemàtica evolutiva els conceptes informàtics i de la moderna físico-química energètica a l'evolució dels éssers vius, considerant-los com a servomecanismes, i es refereix a l'esgotament de la capacitat d'evolucionar i a la readaptació dels taxons superespecialitzats davant d'una crisi, com a «sordesa adaptativa». És original seva la idea i el terme de «sintetotipus», o tipus sintètic, amb el qual significa la qualitat que tenen els tipus antecessors de reunir, amb escassa diferenciació o de manera potencial, les distintes aptituds adaptatives que caracteritzaran per desenvolupament especialitzat i diferencial les distintes estirps descendents: és el que avui es busca per la cladística de distàncies.

El seu estudi matemàtic sobre l'evolució dels Carnívors Fissípeds l'ha portat a una idea del desenvolupament de l'evolució en el temps per a cada grup d'organismes, com un ritme repetit de canvi tranquil en la continuïtat - acceleració - crisi explosiva - selecció i estabilització - nova acceleració, etc. El professor romà D.C. Blanc havia publicat un model semblant per a l'evolució cultural de la humanitat prehistòrica amb el nom d'«Etnolisi». En conèixer el treball de Crusafont i Truyols i

veure la coincidència amb el seu model, el generalitza i l'anomena «Cosmolisi». La ciència oficial, quatre dècades després, no ha sabut prendre en consideració aquest model, polaritzada encara al final d'aquest segle en el dualisme, tan irreal com estèril, de gradualisme i evolució per salts periòdics.

El mateix passa amb l'esquema de «Fenoevolució» i «Criptoevolució», idea i termes originals del mateix Crusafont, amb què dona resposta a la problemàtica dels peduncles esborrats, i recomana l'orientació de retornar a l'ontogènesi -criptoevolució o evolució larvada en els primers estadis embrionaris— per a resoldre el buit dialèctic que continua originant interminables debats entre genètics i morfòlegs sobre els camins reals o processos de l'evolució.

Sembla obvi que l'estudi de l'evolució té sempre una ressonància particular, com ara un punt focal d'interès i interrogació, pel que fa a l'origen i la naturalesa de l'ésser humà, de l'espècie humana. Això és cert, tant per als científics que estudien l'evolució de la vida, com per a tothom que s'interessa per aquestes coses i lectures des de diversos graus i camps educatius. Crusafont s'interessà pel cas i els problemes de l'evolució del gènere humà en força de les seves obres. Penso que expressava veritable satisfacció per al curs, invitat per la Diputació Foral de Biscaia, que va impartir a Bilbao —amb Truyols i l'autor d'aquestes línies— i que es va publicar en un llibre sobre *El hombre en la cumbre del proceso evolutivo*.

La passió i la sintonia de Crusafont per Teilhard de Chardin es troba a tota la trajectòria del jesuïta paleontòleg francès i molt particularment en el desenvolupament cap a allò transcendent de l'evolució i els horitzons aconseguits en l'ésser humà. Crusafont va traduir obres de Teilhard, en supervisà d'altres, va ser membre de la directiva del Grup d'Amics del P. Teilhard de Chardin, a París, en constituí un grup espanyol, va ser responsable de l'edició castellana de les obres completes de Teilhard a Taurus, va organitzar col·loquis i va ser en realitat un entusiasta propagador de la seva obra i del seu esperit.

La tasca de Crusafont va ser reconeguda públicament i institucionalment amb altes distin-

FOTOGRAFIA 3. El professor madrileny Bernardo Meléndez, al I Curset de Paleontologia de Sabadell, el 1952. (Arxiu M. Crusafont, Diputació de Barcelona).

cions i premis: la «Encomienda de Alfonso X el Sabio», la Creu de Cavaller de les Palmes Acadèmiques de França, Doctor «Honoris Causa» per la Universitat de Basilea, Creu de Guillem d'Orange, d'Holanda. Demostrava una particular satisfacció pel nomenament de Membre d'Honor del Centre Excursionista de Sabadell, la concessió del Premi de Ciutadania de la Caixa d'Estalvis de Sabadell i del Premi Martí i Peydró de la Fundació Bosch i Cardellach. Al final de la seva carrera, va rebre el millor premi per a ell, la Medalla d'Or de la ciutat de Sabadell.

Aquests vénen a ser els resultats del toc amistós d'Arquer en l'atmosfera del Centre Excursionista, amb allò de prendre's els fòssils «seriosament». I no tan sols en aquell origen circumstancial, sinó en tot el desplegament d'aquesta excepcional vocació i obra paleontològica, hi quedà també compromesa la ciutat de Sabadell. Miquel Crusafont va néixer a Sabadell, fill de dos volenterosos i responsables

ciutadans de la classe treballadora. La seva mare, Dolors Pairó, treballava al Mercat central de la ciutat, i el seu pare, Isidre Crusafont, era un fuster que, en anys de la República, va ser regidor de l'Ajuntament de Sabadell per un partit d'esquerres que aleshores representava i defensava els interessos de la classe treballadora. Empresonat en acabar la guerra civil, va ser alliberat per l'actuació de l'alcalde Marçet que va lloar públicament la seva honestedat, la rectitud i el mèrit.

Miquel, el fill únic d'aquesta parella, nasqué i cresqué amb una enorme capacitat d'entusiasme i d'afecte al món en què vivia, el sòl del planeta, les incomptables formes de vida, la mateixa construcció urbana i l'edifici social, les persones properes, una a una, els amics. Aquesta capacitat mai no quedava satisfeta, la qual cosa sempre li produïa una impressió que oscil·lava entre la manca d'adaptació i la de resposta; amb tot això el seu lliurament a les profunditats del conèixer i del sentir

mai no va mancar d'un ressò dolorós en mig dels seus èxits, de l'homenatge, de l'amistat i de la veritable estima i donació que va tenir la sort de trobar i de l'alegria que no parava de comunicar. Els seus pares li procuraren educació i estudis als Escolapis; d'on sempre recordà els professors amb gratitud. Ja hem vist que no en va tenir prou d'assimilar i respondre amb èxit als ensenyaments del batxillerat, sinó que, encara adolescent, cercava més llum i horitzons per al desenvolupament i l'aplicació de la seva personalitat en cercles naturalistes i literaris. Però sempre en cercles, en grups humans, del seu veïnat i de la seva ciutat. Va ser particularment sensible a la música.

Raonador incansable, però més intuïtiu encara, m'explicava quina era la seva «trinitat de la Terra», els models màxims en la seva jerarquia de valors eren: Teilhard de Chardin, Schuman i Charles Chaplin. Això retrata la seva enorme capacitat de gaudi, de recerca, d'amor i d'ironia pel món, i pel lloc i el temps en què li va tocar de viure.

Així, ell va conèixer la seva ciutat i la seva ciutat el va conèixer a ell. Des d'aquell dens nucli central –mercat, col·legi dels escolapis, després la farmàcia i el Museu del carrer de Sant Antoni, i una mica més enllà l'església arxiprestal, l'ajuntament, el passeig-, Crusafont coneixia i era conegut dels artistes i els literats i de persones cultes de Sabadell –per ell vaig tenir la sort de conèixer'n alguns-, formava part d'aquesta dinàmica i a la vegada necessitava respirar aquesta atmosfera; molt conegut també a llibreries, alguns cafès cèntrics com el Colón i el Musical, llocs de tertúlia i clubs esportius, ja que tenia temps i entusiasme també per al tennis. A tots aquests llocs l'apreciaven i agraïen la seva presència. Això també fa que sigui veritat que Crusafont, la seva persona i la seva obra deuen molt a la ciutat de Sabadell. Com també deuen molt, més del que normalment es pot pensar, a la seva dona, Julieta.

Va estar molt lligat a la Fundació Bosch i Cardellach, que presidí durant 12 anys. D'aquí també va projectar el seu influx, en el retorn de la seva vida, a la vida cultural de Sabadell. I Sabadell és una ciutat que ha destacat sempre per la seva vida cultural i la producció de cultura, tant com per la seva producció industrial. Així ho van entendre i s'interessaren pels projectes i la tasca científica d'en

FOTOGRAFIA 4. Crusafont mesurant un crani amb un peu de rei. (Arxiu Crusafont).

Crusafont, la Caixa d'Estalvis, el Gremi de Fabricants, l'Ajuntament i el veïnat de Sabadell. Per Crusafont vaig conèixer Sabadell, vaig aprendre a estimar Sabadell, i sobretot em vaig sentir i em sento sempre acollit amb escalf i alegria, i estimat a Sabadell. Em consta haver advertit un sentiment semblant en molts dels paleontòlegs d'altres països que col·laboraren aquí amb Crusafont: Simpson, Lavocat, Bergounioux, Tobien, Viret, Hürzeler, Peter Robinson, entre d'altres.

Aquests varen participar en els cèlebres «Cursillos/Cursets de Paleontologia» que Crusafont va començar a convocar i organitzar fins i tot abans de rebre el grau de doctor. Se'n van celebrar quatre, els anys 1952, 1954, 1956 i 1958. I eren un esdeveniment. Aleshores no era corrent que en un lloc d'Espanya estiguessin a l'avantguarda d'un camp de la ciència, ni que un jove científic espanyol tin-

gués capacitat de convocatòria per aplegar una dotzena d'especialistes de diferents països per a unes jornades d'intercanvi i debats. Això passava a Sabadell. La ciutat era conscient i responia amb entusiasme i veritable simpatia. Això es notava, tota aquella dècada, i després.

Als seixanta, l'objectiu va ser un altre i una altra la batalla. Al final de la dècada Crusafont va poder veure realitzat un dels somnis o idees més grans de la seva vida, si no el més gran de tots: la fundació i l'activitat d'un centre d'investigació científica a la seva ciutat, l'Institut de Paleontologia de Sabadell, que avui va lligat al seu nom.

L'Institut de Paleontologia Miquel Crusafont és un clar exponent d'aquesta fèrtil fusió de la vida de la ciutat amb la d'un ciutadà lluitador, sempre inconformista i constructiu. L'Institut va ser possible gràcies a diverses circumstàncies que hi varen influir, a més de la ment clara i la tossuda voluntat de Crusafont. El Museu de la Ciutat de Sabadell creixia desmesuradament per al seu espai i la seva estructura —«un museu viu és un museu que creix», vaig llegir un dia en un plafó que mostrava un projecte d'obres al Museu d'Història Natural de Chicago-, i es va haver de dividir en tres. Una de les seccions de creixement més gegantí i imparabile era la de Paleontologia. Als anys seixanta, per altra part, els museus al món sofrien una crisi d'identitat, en especial els de Ciències Naturals, i es discutia la seva capacitat de ser centres d'investigació i d'ensenyament de grau superior. Crusafont no ho

va dubtar ni un moment; va projectar el centre amb reconeixement formal de la investigació com a funció prioritària. Aconseguí de l'Ajuntament la cessió de terreny i de serveis, i de la Diputació Provincial de Barcelona els fons essencials, l'adopció institucional, les places de científics permanents per a un Institut científic... a Sabadell. Va ser una lluita titànica aconseguir de la Diputació Provincial aquesta inversió, no per a Barcelona, sinó per a Sabadell.

Avui el Vallès de Crusafont és conegut entre científics i estudiants de tot el món per l'època del Miocè en què s'expandeixen les faunes amb *Hipparion*, el cavall de tres dits. I és conegut el Sabadell de Crusafont per la tasca científica, d'alta qualitat, que un equip d'eminentes i citats paleontòlegs i esforçats ajudants tècnics i auxiliars porten a terme, al costat d'una lloable tasca museística de conservació de fons fòssils, documentals, biblioteca i exposicions en un prestigiós Institut de Paleontologia.

La pregunta que Miquel Crusafont es feia fa 25 anys, sobre els seus eventuals seguidors «sabadellencs d'origen o d'adopció»: si tindran «un dia la força necessària perquè aquesta història de la Paleontologia a Sabadell no decaigui, vagi continuant esplèndida en el futur...». Crec que la resposta de Sabadell, i d'alguns «sabadellencs d'adopció», és molt positiva.

(Traducció del castellà de Miquel BACH).